Journal of Academic Value Studies (JAVStudies)

ISSN:2149-8598 | Vol: 5, Issue: 4, pp. 504-515

javstudies.com | javstudies@gmail.com



This article was checked by intihal.net *This article licensed under a Creative Commons Attribution 4.0*

Makale geliş tarihi/Article arrival date: 25.05.2019 – Makale Kabul Tarihi/ The Published Rel. Date: 17.09.2019

ÖZDEMİR ÇETİNKAYA, G.; HATİPOĞLU, H. N. (2019). "Lisans ve Yüksek Lisans Öğrencilerinin Etik Algilari Üzerine Devlet Üniversitesinde Bir Araştirma", Journal of Academic Value Studies, Vol:5, Issue:4; pp:504-515 (ISSN:2149-8598).

LİSANS VE YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN ETİK ALGILARI ÜZERİNE DEVLET ÜNİVERSİTESİNDE BİR ARAŞTIRMA*

A Research On Ethical Perceptions of Undergraduate and Graduate Students at State University

Gülçin ÇETİNKAYA ÖZDEMİR İD

Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Kaynakları Yönetimi, Yüksek Lisans Öğrencisi, gulcincetinkaya4@gmail.com İstanbul/Türkiye

Hümeyra Nur HATİPOĞLU İD

Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Kaynakları Yönetimi, Yüksek Lisans Öğrencisi, hatipoglunur@gmail.com İstanbul/Türkiye

ÖZ

Son yıllarda iş etiğine olan ilginin artması ve iş etiği konusunda bilinçlendirme çalışmaları sadece işletmelerde değil işletme okullarının müfredatlarında da yaygınlaşır hale gelmiştir. İşletmelerin potansiyel insan kaynağı olan öğrencilerin etik algısı en az işletme çalışanlarının etik algısı kadar önemli olmaya başlamıştır. Bundan dolayı işletme okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin etik algılarını ölçmek amacıyla Marmara Üniversitesi'nde işletme eğitimi görmekte olan toplamda 230 lisans ve yüksek lisans öğrencisinin etik algısı, sekiz örnek olaydan oluşan "Etik Algı Ölçeği (Schaap,2013:102-104)" ile ölçülmüştür. Örnek olaylardan oluşan bu ankette, öğrencilerin farklı durumlar ve roller karşısındaki etik algıları incelenmiştir. Lisans ve yüksek lisans, cinsiyet ve okul başarı durumuna göre oluşturulan hipotezlerde lisans ve yüksek lisans öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı gibi okuldaki başarı durumuna göre yapılan karşılaştırmada da anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak cinsiyete göre yapılan karşılaştırmada kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre etik algılarında anlamlı bir fark olduğu ve kadın öğrencilerin etik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı işletme okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin etik algılarını ölçmek amacıyla Marmara Üniversitesi'nde işletme eğitimi görmekte olan toplamda 230 lisans ve yüksek lisans öğrencisinin etik algısı, sekiz örnek olaydan oluşan "Etik Algı Ölçeği (Schaap, 2013: 102-104)" kullanılarak ölçülmüştür. Örnek olaylardan oluşan bu ankette, öğrencilerin farklı durumlar ve roller karşısındaki etik algıları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Etik, Etik Algısı, Yükseköğretim

Keywords

Ethics, Ethics perception, Higher Education

ABSTRACT

Increasing interest in business ethics in recent years and raising awareness on business ethics have become widespread not only in enterprises but also in the curriculum of business schools. The ethical perception of the students, who are the potential human resources of the enterprises, is at least as important as the ethical perception of the employees. Therefore, 230 undergraduate and graduate students' perceptions of ethics were measured by in Ethical Perception Scale consisting of eight case studies. In this survey consisting of case studies,

* Bu çalışma 2-4 Mayıs 2019'da Şırnak'ta gerçekleştirilen Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

the ethical perceptions of students in different situations and roles are measured. No significant difference was found between undergraduate and graduate students. Also it wasn't found in the comparison of the achievement level in school. However, it was determined that there was a significant difference between female students and male students according to gender, and female students had higher ethical perceptions than male students.

1. GİRİŞ

Doğru ve yanlış, adaletli ve adaletsiz şeylerle ilgili değerler kümesi olarak tanımlanan etik, işletmeler için de iş politikalarını, kurallar ve davranışlara uygularken ahlaki standartlar üzerine yoğunlaşmaktadır (Paliwal, 2006:30). 2008 yılındaki yüksek faizli borç verme krizi,1990'dan 2001'e kadar süren Enron, Arthur Andersen skandalları, Volkswagen emisyon krizi, Samsung Note 7 krizi, Apple vergi krizi gibi halkın güvenini sarsan etik skandallar, küreselleşme, etik dışı davranışların meşruiyet kazanması, teknoloji, iletişim araçlarının gelişmesi gibi yeniliklerle, işletmelerde iş etiğine duyulan gereksinimi, paydaşların etik karar alma gerekliliğini ve akademisyenlerin de bu alanda yaptığı çalışmalardaki artışı beraberinde getirmiştir (Weiss,2014:4). Bu kurallar, örgütlerin temel değerlerini içerirken aynı zamanda yöneticilerin ve çalışanların etik ve etik olmayan davranışları belirlemelerinde yol göstermektedir (Robbins vd., 2013:57-59).

İş etiği ve etik kuralların öneminin artmasının yanı sıra işletmelerin insan kaynağının da etik bireylerden oluşması ve etik bireylerin oluşmasında da temelde etik eğitimi önemli hale gelmektedir. Etik eğitimi konusunda farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Bireylerin değerlerinin genç yaşta oluştuğunu ve işletmelerde etik eğitimi vermenin yararının olmayacağı görüşüne sahip olanların dışında (Robbins vd., 2013:57-59), eğitimin bireyde davranış değişikliği yaratma iddiası olduğundan etik konusu için önemli olduğunu savunanlar da mevcuttur (Aydın,2003:45).

2. ETİK VE AHLAK KAVRAMLARI

Türk Dil Kurumu etik kelimesini *"Çeşitli meslek kodları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü"* ve "*Ahlaki, ahlakla ilgili"* olarak tanımlamıştır (TDK). Yunan dilinde ise 'ethos' kelimesi karakter anlamına geldiği gibi bir toplumda ahlaki düzeni sağlayan normlara uygun davranışlar olarak kabul edilmiştir (Şimşek ve Altınkurt, 2009:3). Başka bir etik tanımında *"ahlaki sistemler veya belirli bir grup, topluluk için geçerli olan ve o topluluğun uymakla mükellef olduğu kurallar bütünü ve ahlaki doğrular"* olarak tanımlanmıştır (chambers.co.uk). Başka bir tanıma göre ise etik, bireylerin kendi davranışlarını ve başkalarının davranışlarını yargılamak amacıyla kullandıkları ahlak ölçülerinden oluşmaktadır.

Ahlak ve etik kavramları benzer özellikler içermesine rağmen tam olarak aynı olduklarını söyleyemeyeceğimiz gibi bu iki kavramı kesin sınırlarla birbirinden ayırmak da mümkün olmamaktadır (Karabay, 2015:3-5). Ahlak hem olgusal hem de tarihsel olarak kültürleşmiş bir kavramken, etik ise bu olguya yönelen felsefe disiplinin adı olmuştur (Ural, 2003).

Ahlak kavramı, başkaları ile ilişkilerde yol gösterici özelliği olan iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın ayırt edilmesine yarayan inançlar bütünü olarak tanımlanmıştır (Şahin ve Demir, 2000:204). Yine Türk Dil Kurumu sözlüğünde ahlak, *"Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları"* olarak tanımlanmıştır. Chambers Sözlüğü'nde ise ahlak kavramı, vicdani olarak doğru olanı yapma yükümlülüğü olarak tanımlanmıştır (chamber.co.uk).

İş ahlakı, ahlaki standartları inceleyen ve bunların işletmelerde yer alan sistemler ve kuruluşlar için nasıl uygulandığını gösteren, uygulamalı etiktir. İş ahlakı, ahlaki normları ve değerleri inceler, onlardan toplanan sonuçları, kurumlar, teknolojiler, süreçler, takipçiler ve faaliyetlerden oluşan farklı gruplarla yürütülmekte olan işe uygular. Böyle bir iş ahlakı çalışması, en iyi şekilde, iş davranışını motive eden ve yöneten temel teori ve ilkeler çerçevesinin tartışılması yoluyla gerçekleştirilmektedir (Fernando, 2009:5).

Bireyler veya kurumlar çoğu zaman neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirlerken kendilerine yarar sağlayabilecek fakat toplumun çıkarlarına ters düşmeyecek kararlar alma eğiliminde

bulunmaktadırlar. Etik kararlar almada farklı yaklaşımlar ileri sürülmüştür. Bunlardan biri olan Faydacı Yaklaşım' a göre amaç, çoğunluk için en büyük yararı elde etmektir ve etik kararlar, neden olacağı sonuçlar değerlendirilip ona göre alınmaktadır. Bireyci Yaklaşım' a göre etik karar alınırken uzun dönemde bireye sağlayacağı faydalar göz önünde bulundurulmaktadır (Mirze, 2010:394-395). Haklar Teorisi ise bireylerin özgürlüklerine saygı duyarak ve koruyarak etik kararların alınması gerektiğini savunmaktadır. Son olarak Adalet Teorisi, etik kararlar alınırken eşit, adil ve tarafsız alınması gerektiğini savunmaktadır.

Bu görüşlerin yanı sıra bireylerin etik davranış sergilemeleri ve etik kararlar almaları, örgüt kültürüne, bireysel ahlaka, değerlerine, kişiliğine ve içinde bulunduğu farklı olaylar ve roller gibi pek çok faktöre bağlı bulunmaktadır (Coulter vd., 2013:57-59).

3. ÖĞRENCİLERİN ETİK ALGILARINA DAİR ÇALIŞMALAR

Etik konusu ile ilgili gerek ülkemiz gerekse dünya çapında birçok araştırma yapılmıştır.

1996 yılında "İşletme Öğrencilerinin İş Ahlakına Yönelik Tutum ve Davranışları" isimli araştırmada İstanbul'da İşletme eğitimi veren dört üniversiteden toplamda 243 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre ise kız öğrencilerin tutum ve davranışları erkek öğrencilerin tutum ve davranışlarına göre iş ahlakı konusunda daha umut verici olduğu yönündedir (Uslu, 1996: 35-40).

İşletme öğrencileri üzerine yapılan bir başka araştırmaya göre ise öğrencilere farklı durumlardan ve rollerden oluşan bir anket sunulmuş ve öğrencilerin, kendilerini yönetici konumunda varsaydıklarında, işçi konumuna göre daha etik davranışlar sergilediklerini ortaya koyulmuştur (Coşkun ve Karamustafa,1999: 64-69).

2001 yılında yapılan başka bir araştırmada ise toplam 68 muhasebe bölümü lisans öğrencisinin cinsiyete göre etik karar alma düzeylerini araştırmıştır ve analiz sonuçlarının literatürde bulunan diğer sonuçlarla uyumlu olduğunu, kadın muhasebe öğrencilerinin erkek muhasebe öğrencilerine göre daha etik kararlar aldığı sonucuna ulaşılmıştır (Richmond, 2001:77).

Öğrencilerin ve yönetici pozisyonunda çalışmakta olan kişilerin işletme sosyal sorumluluğu ve etik yönetim algılamaları hakkında yapılan araştırmada işletme sosyal sorumluluğu ve etik yönetimi açıklayan tüm ifadelerde lisans öğrencileri, yüksek lisans öğrencileri ve yöneticilerden daha yüksek ortalamalara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yöneticilerin değerlendirmeleri ise hem lisans hem de yüksek lisans öğrencilerinden daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ay ve Erçen, 2005:225).

2013 yılında James I. Schaap, Juan-Pablo Stegman, Miguel Blanco Callejo'nun öğrencilerin etik düşüncelerine yönelik yaptıkları araştırmada 2012 yılında etik dersi alan 26 lisans öğrencisine bir anket uygulanmıştır ve yaş, cinsiyet, etnik köken, medeni durum, iş tecrübesi ile demografik bilgiler toplanmıştır. 26 öğrenciye yapılan pilot çalışma sonrasında 200 lisans öğrencisine aynı anket uygulanmıştır. Çoklu regresyon ve ki-kare sonuçlarına göre kadın ve erkek öğrencilerin etik algı düzeylerinde herhangi bir fark bulunamamıştır. Etkin kökene bakıldığında ise beyazların, Latin Amerikalı öğrencilere göre etik algılarının daha güçlü olduğu gözlemlenmiştir ve kültürün etik karar vermede önemli olduğu sonucuna varılmıştır (Schaap vd., 2013:98-99).

İşletme öğrencilerinin dindarlık düzeyleri ile etik niyetleri hakkında Balıkesir Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan 189 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmaya göre ise öğrencilerin algılanan etik problemi ve etik niyetleri arasında ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre ise öğrencinin etik bir sorunu algılama düzeyi yüksek olduğunda o eylemi yapma niyetinin azalacağı belirlenmiştir. Kişisel ahlak felsefeleri (idealizm ve rölativizm) ile algılanan etik sorunlar arasında ise bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılamamıştır. Araştırmanın genel sonucuna göre ise öğrencilerin dindarlık düzeylerinin etik niyetlerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir ve bu araştırma pazarlama etiği bağlamında değerlendirilmiştir (Özbek vd., 2013:111).

Muhasebe meslek mensubu adayları üzerine yapılan etik algı araştırmalarında, mesleğin başında olan stajyerlerde cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadın adayların, daha çok para kazanma

isteği, ücretlerin düşük olması ve geleneksel faktörlerden dolayı etik dışı davranışlara eğilim olunabileceği, erkek adayların ise müşteriyi kaçırmamak ve meslek odalarının yetersizliği nedeniyle etik dışı davranışlara yönelim olunabileceği inancına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Fidan ve Subaşı, 2014:111).

Sosyal hizmet alanında etik ve sosyal hizmet öğrencilerinin etik değerlere yatkınlığı ile ilgili bir çalışmanın evrenini Yalova Üniversitesi, Medipol Üniversitesi ve 29 Mayıs Üniversitesi olmak üzere üç üniversitenin yaşları 18 ile 25 arasında olan 1., 2., ve 3. Sınıf olmak üzere toplam 227 sosyal hizmet öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre her koşulda adil davranma açısından yaşa göre ve cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunamamıştır (Akın, 2017: 38-57).

2018 yılında 275 vakıf üniversitesi öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmaya göre ise öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, kaçıncı sınıfta oldukları, tütün kullanımı, sosyal medya kullanımı, etik dersi alıp almadıkları incelenmiştir ve bu durumlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Özeltürkay vd., 2018:229).

Hacettepe Üniversitesi'nde 89 hemşirelik lisans öğrencisi üzerinde yapılan araştırmaya göre etik eğitiminde standart hasta kullanımının öğrencilerin ahlaki duyarlılık, ikilem ve etik karar verebilme becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırmada standart hasta grubu ve vaka grubu olmak üzere iki grup mevcuttur. Araştırma sonucuna göre ise ahlaki duyarlılık sonucu standart hasta grubunda daha yüksek düzeydeyken, ahlaki ikilem ve etik karar verme düzeyleri arasında anlamlı bir farka ulaşılamamıştır (Erkuş, 2018:vii).

Muhasebe eğitimi alan öğrencilerin etik konusundaki tutumlarının incelendiği bir başka çalışmada ise ticaret lisesi mezunlarının, diğer programlardan mezun olan katılımcılara oranla etik değerler konusunda daha bilinçli oldukları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu çalışmada üst sınıflarda eğitim gören öğrencilerin ortalamalarının alt sınıflarda eğitim gören öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yalçın, 2019:147).

Türkiye'de ebelik lisans düzeyinde etik eğitimin ve öğrencilerin etik durumunun değerlendirilmesi hakkında 2019 yılında yayınlayan tezde Türkiye'de ebelik eğitimi veren 33 üniversitede görev yapmakta olan 17 öğretim elemanı ve 1138 adet son sınıf ebelik öğrencisi araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre ise ebelik bölümünü isteyerek seçen, etik eğitimini gerekli ve içeriğini yeterli bulan öğrencilerin daha idealist oldukları saptanmıştır. Ayrıca geliştirilen etik eğitim programlarının ebelik lisans eğitimi sürecinin tamamına yayılarak yürütülmesi ve etkinliğinin değerlendirilmesi gerektiğinin sonucuna varılmıştır (Özdemir, 2019:iv).

Lisans ve Yüksek Lisans öğrencilerinin etik algı düzeylerini ve etik algı düzeyleri arasında herhangi bir fark olup olmadığını ortaya koymak için yapılan bu araştırmada ise lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin etik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Merak edilen ikinci konu ise cinsiyete göre etik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına yöneliktir. Yapılan çalışmada kadın öğrencilerin etik algı düzeylerinin erkek öğrencilerin etik algı düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. YÖNTEM

Araştırma kapsamında, Lisans ve Yüksek Lisans öğrencilerinin etik algılarını ve etik algılarının arasında herhangi bir fark olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın evrenini lisans ve yüksek lisans okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemini ise Marmara Üniversitesi'nde İşletme Fakültesinde ve Sosyal Bilimler Enstitüsünde eğitim görmekte olan 230 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem tespitinde "kolayda örneklem" kullanılmıştır. Araştırma, 107 lisans öğrencisi ve 123 yüksek lisans öğrencisi olmak üzeri toplam 230 katılımcıya uygulanmıştır.

Çalışmanın varsayımlarından ilki, literatürdeki çalışmalar referans alınarak yüksek lisans öğrencilerinin lisans öğrencilerine göre etik algı düzeylerinin daha yüksek olmasıdır. Çalışmanın son varsayımı ise not ortalaması yüksek olan öğrencilerin etik algı düzeylerinin daha yüksek olmasıdır.

Çalışmanın kısıtlarından ilki, Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesinde ve Sosyal Bilimler Enstitüsünde öğrenim görmekte olan lisans ve yüksek lisans öğrencileri üzerinde yapılmış olmasıdır. Gelecek çalışmalar diğer üniversiteler veya farklı fakülteler üzerinde yapılabilir. Bir diğer kısıt ise anket toplama işleminin 2019 ocak ayında yapılmış olmasıdır. Güz döneminde not bilgisi henüz oluşmamış yüksek lisans öğrencilerinde kayıp veri olması söz konusudur. Bu bağlamda çalışma bahar döneminde tekrarlanabilir.

Çalışma sosyal bilimler enstitüsünde yer alan farklı yüksek lisans programlarına uygulanmıştır. Farklı programdan katılımcılar mevcut olduğu için yüksek lisans öğrencileri açısından evreni temsil yeteneği kuvvetlidir. Lisans öğrencileri olarak sadece işletme fakültesine uygulanmış olması evreni temsil yeteneği açısından eksik kalmaktadır.

Araştırmada öğrencilerin etik algılarını tespit etmeye yönelik 8 tane örnek olaydan oluşan ve yaş, cinsiyet, not ortalaması, bölüm şeklinde belirlenen demografik özelliklere ait 4 sorudan oluşan bir anket kullanılmıştır. Anket, yakın bir arkadaşının yaptığı yanlışı bildirme, kurum sırlarını paylaşma, kurum prosedürüne aykırı davranma, kesin olmayan bir durumda hüküm verme, çıkarlarına göre hareket eden çalışanı üstüne bildirme ve son olarak eşler arası sadakatsizliği konu alan farklı senaryolardan oluşmaktadır. Senaryolar aşağıda yer almaktadır.

1	Okuduğunuz üniversitede mezun olmanız için son sınavınıza gireceksiniz. Bu ders için dersin öğretim üyesi altı sorudan oluşan ve bir saat süren bir sınav hazırladığını duyurmuştur. Çok çalıştığınız bu sınavın sorularının bir kopyası yakın arkadaşınızın elinde ve siz arkadaşınızın sorulara nasıl ulaştığını bilmiyorsunuz. Arkadaşımda sınav sorularının olduğunu dersin öğretim üyesine söylerdim.
2	Bir bankanın şube müdürü olduğunuzu varsayalım. Uzun zamandır tanımakta olduğunuz iki arkadaşınız bu şubede çalışmakta. Amirinizle yaptığınız özel görüşmeler sırasında bu şubenin üç ay içerisinde kapanacağını öğrendiniz. Bankanın üst düzey yöneticileri, bu şubede çalışanları başka şubelere atayacak olsa çalışanların tamamı için atanma garantisi bulunmamaktadır. Amiriniz ise size bu haberin kesinlikle gizli kalması gerektiğini belirtmiştir. Çalışma arkadaşlarımı ve/veya astlarımı bu durumdan haberdar ederdim.
3	Kıyafet satan bir işletmede satış görevlisi olarak çalışmaktasınız. İşletme size ortalamanın üstünde bir maaş ve prim ödemektedir. Bu nedenle işletme prosedüründe açık olarak "Hiçbir müşteriden hediye kabul edilemez." ibaresi yer almaktadır. Bir gün işletmeye gelen ve diğer satış görevlilerinin ilgilenmediği bir müşteri sizin hizmetinizden memnun kaldığı için yaptığı 1000 TL değerindeki bir alışveriş için size 100 TL bahşiş vermek istedi. 100TL değerindeki bu bahşişi kabul ederdim.
4	Çalışmakta olduğunuz kurum bir otelde düzenlenecek olan akşam partisine sponsorluk yapmaktadır. Çalışanların yalnızca iki içki ile sınırlandırıldığı bu partiye yalnızca yetişkinler katılabilmektedir. Tuvalete gittiğinizde tanıdığınız bir çalışanın garip davranışlarına tanık oluyorsunuz. Bu kişi lavaboya eğiliyor ve beyaz bir malzemeyi teneffüs ediyor gibi görünüyor. Bunun uyuşturucu bir madde olduğuna %100 emin değilsiniz ancak bu ihtimalin yüksek olduğuna inanıyorsunuz. Bu durumu yöneticime anlatırdım.
5	Bir tür medya aracılığıyla (TV, radyo, internet, gazete vb.) ünlü bir kişinin (Tarkan, Yıldız Tilbe, Acun, Bülent Ersoy, Edis vb.) yanlış/etik olmayan/aldatıcı/ahlak dışı bir şey yaptığından haberdar oluyorsunuz. Bu eylem sizin inanışlarınıza göre de ahlak dışı

	sayılmaktadır. Bu ahlak dışı eylemden dolayı bu kişilerin cezalandırılması gerektiğini düşünüyorum.
6	Merkezi Avrupa yakasında bulunan bir firmada çalıştığınızı varsayın. Şuanda Anadolu yakasındaki dağıtım tesisini yönetmektesiniz. Yönetim, şirket merkezini yeniden konumlandırdığında pozisyonunuz yükselecektir. Şirketin başkanı yeni şirket merkezi olarak Anadolu yakasında karar kılmıştır ve sizin de burada proje yöneticisi olmanızı istemiştir. Yöneticiniz, yapılan görüşmelerde bazı çalışanların pozisyonlarında da değişiklikler olacağını ve bu konunun gizli kalması gerektiğini size söylemiştir. Öncesinde Avrupa yakasında yani şirketin eski merkezinde çalışanlar yalnızca fiziksel olarak dağıtımdan sorumlu tutulacaktır. Bu durumu Avrupa yakasında çalışan yakın iş arkadaşlarımla paylaşırdım.
7	Doğrudan şirket patronuna rapor veren bir CFO'sunuz. Kendinizin ve CEO'nun şirket sponsorluğundaki giderlerini, yalnızca yılda 200.000TL-250.000TL arasında değişen aralıklarla yönetebilirsiniz. Ancak CEO, bilginiz olmadan evinde bir yüzme havuzu inşa etmeye karar vermiştir ve bu havuzun maliyeti 66.000TL'dir. CEO bu masrafı kendi iş yeri bütçesinin bir parçası olarak tahsil etmeye karar vermiştir. Gerekçe olarak şirket müşterilerini evinde ağırlamasını göstermektedir. Ancak size göre bu gerekli bir masraf değildir. Yapılan bu kişisel gideri yönetim kuruluna bildiririm.
8	Beş yıldır evli olduğunuzu ve çocuğunuzun olmadığını varsayalım. Beş günlük bir iş gezisine çıktınız ve konakladığınız otelde çekici biriyle tanışıyorsunuz. Gecenin sonunda aranızda fiziksel bir yakınlaşma oluyor ve o geceden sonra o kişiyi bir daha hiç görmüyorsunuz. Eve döndüğümde bu durumu eşime anlatırdım.

Bu çalışmada ölçeğe ilişkin güvenirlilik analizinde Croncbach Alfa Katsayısı yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin etik algılarına yönelik ölçeğinin alfa katsayısı 0,501'dir. 20 ifade ve aşağısında ifadelerden oluşan ölçeklerde Croncbach Alfa Katsayısı 0,50 civarında değerler kabul edilmektedir (Hinton vd., 2004:364).

Araştırma ölçeğinin geçerlilik çalışması 9 yüksek lisans öğrencisi ve 1 tane Doç. Dr. Öğretim Üyesi ile gerçekleştirilen yüz yüze mülakatlarla ve beyin fırtınası yöntemiyle yapılmıştır. Taslak hali öğrencilere sunulmuş ve yapılan bu çalışmalar sonucunda ifadelerde anlaşılır olmayan yerler üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Uygun görülmeyen 5 soru ölçekten çıkartılmıştır.

Öğrencilerin, etik algılarını ölçmeye yarayacak olan ifadeler, (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum şeklinde beşli likert tipi ölçek kullanılarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Hipotezlerin test edilmesinde "t-testi" kullanılmıştır.

5. BULGULAR

Araştırmanın örneklemi gönüllü katılım ile Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan lisans ve yüksek lisans yapmakta olan öğrencilerden oluşmaktadır. Toplamda 230 öğrenciye yapılan ankette, 107(%46,5) lisans ve 123(%53,5) yüksek lisans öğrencisi anketlere cevap vermiştir ve katılımcıların 132'si(%57,4) kadın ve 98'i(%42,6) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Not ortalamaları 0.00-2.99 olan 112 öğrenci, 3.00-4.00 olan 65 öğrenci ve ortalama belirtmeyen 53 öğrenci bulunmaktadır. Yaşa göre bakıldığında ise 20-24 yaş arası 133 öğrenci, 25-29 yaş arası 49 öğrenci ve 30 yaş ve üzerinde olan 39 öğrenci ankete katılmıştır.

Tablo 1. Demografik Bulgular

CİNSİYET	**Kadın**	**Erkek**	
N	132	98	
BÖLÜM	**Lisans**	**Yüksek Lisans**	
N	107	123	
GANO	**0.00-2.99**	**3.00-4.00**	
N	112	65	
YAŞ	**20-24**	**25-29**	**30+**
N	133	49	39

Katılımcıların ölçekteki ifadelere katılma düzeylerinin yüzdelerle ifade edilmiş hali tablo 3 te gösterilmiştir. Katılımcılara farklı rol ve durumlar sunulmuştur ve etik algıları incelenmiştir. %45.7 oranında katılımcı, ifade 1 de yer alan senaryoya göre sınav sorularını sınavdan önce alan arkadaşlarını hocaya kesinlikle söylemeyeceklerini ifade etmişlerdir. İfade 4'te yer alan senaryoda emin olmadıkları halde hata yaptığını düşündükleri bir iş arkadaşlarını patronlarına söyleme konusuna katılımcıların katılma düzeyleri yakın dağılım göstermiştir. Yine ifade 8'de yer alan sadakatsizliğini eşine söyleme konusunda katılımcıların katılma düzeyleri yakın dağılım göstermiştir. Diğer ifadelerde katılımcıların katılma düzeylerine bakıldığında farklı durumlarda ve rollerde etik algı düzeyleri ortalamanın üstünde çıkmıştır.

Tablo 2. Senaryolara ilişkin frekans ve ortalama değerleri

Senaryolar	1	2	3	4	5	Mean
Senaryo 1	%45.7	%23.9	%13.9	%5.2	%11.3	2,13
Senaryo 2	%13.5	%16.1	%19.6	%20.4	%30.4	3,38
Senaryo 3	%10.91	%10.4	%6.5	%15.2	%57.0	3,97
Senaryo 4	%21.3	%20.9	%14.8	%22.2	%20.9	3,00
Senaryo 5	%9.1	%7.0	%7.8	%27.8	%48.3	3,99
Senaryo 6	%7.0	%13.9	%10.4	%33.9	%34.8	3,76
Senaryo 7	%8.7	%5.7	%8.7	%27.8	%49.1	4,03
Senaryo 8	%26.5	%11.7	%17.4	%21.3	%23.0	3,02

Ölçeğe İlişkin "t-testi" Sonuçları

Lisans ve Yüksek Lisans Öğrencilerinin karşılaştırılmasına yönelik:

$H_{0:}$Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin etik algıları arasında anlamlı bir fark yoktur.

$H_{1:}$Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin etik algıları arasında bir fark vardır.

Tablo 3. Bölümlere İlişkin İfadelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Bölüm	N	Mean	SS	t	p
Lisans	107	3,4241	,59621	-,303	,762
Yüksek Lisans	123	3,3981	,69162		

Tablo 3'te lisans ve yüksek lisansta öğrenim gören öğrencilerin ortalama değerleri yer almaktadır. Ölçek puanları değerlendirildiğinde lisans öğrencilerinin ortalama değerleri yüksek lisans öğrencilerinin ortalama değerlerinden daha yüksektir.

Tablo 4. Lisans ve yüksek lisans öğrencileri arasındaki t testi sonuçları

		Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2- tailed)
Toplam Etik Puanı	Equal variances assumed	1,758	,186	,303	228	,762
	Equal variances not assumed			,305	227,984	,760

Tablo 4'te görüldüğü gibi Sig. (2-tailed)= 0,762 > p=0,05 olduğundan dolayı lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin etik algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

Kadın ve Erkek öğrencilerin karşılaştırılmasına yönelik:

H_0: Kadın ve erkek öğrencilerin etik algıları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H_1: Kadın ve erkek öğrencilerin etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5. Cinsiyete ilişkin İfadelerin ortalama ve standart sapma değerleri

Cinsiyet	N	Mean	SS	T	p
Kadın	132	3,5083	,62481	2,702	,007
Erkek	98	3,2781	,65766		

Tablo 5'te kadın ve erkek öğrencilerinin ortalama değerleri yer almaktadır. Ölçek puanları değerlendirildiğinde kadın öğrencilerin ortalama değerleri erkek öğrencilerin ortalama değerlerinden daha yüksektir.

Tablo 6. Kadın ve erkek öğrenciler arasındaki t testi sonuçları

		Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Toplam Etik Puanı	Equal variances assumed	,271	,603	2,702	228	,007
	Equal variances not assumed			2,681	203,046	,008

Tablo 6'da görüldüğü gibi Sig.(2-tailed)= 0,007 < p=0,05 olduğundan dolayı kadın ve erkek öğrencilerin etik algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. H_0 hipotezi reddedilmiştir, H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Okul ortalamalarının karşılaştırılmasına yönelik:

H_0: Ortalaması 0.00-2.99 ve 3.00-4.00 arasında olan öğrencilerin etik algıları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H_1: Ortalaması 0.00-2.99 ve 3.00-4.00 arasında olan öğrencilerin etik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 7. Ortalaması 0.00-2.99 ve 3.00-4.00 arasında olan öğrencilerin ortalama ve standart sapma değerleri

Ortalama	N	Mean	SS	t	p
0.00-2.99	115	3,3935	,61108	-1,017	,311
3.00-4.00	68	3,4908	,64981		

Tablo 7'de ortalaması 0.00-2.99 ve 3.00-4.00 arasında olan öğrencilerin ortalama değerleri yer almaktadır. Ölçek puanları değerlendirildiğinde 3.00-4.00 ortalamaya sahip olan öğrencilerin değerleri daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 8: Ortalaması 0.00-2.99 ve 3.00-4.00 arasında olan öğrencilerin t testi sonuçları

		Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Toplam Etik Puanı	Equal variances assumed	,331	,566	-1,017	181	,311
	Equal variances not assumed			-1,001	133,877	,319

Tablo 8'de görüldüğü gibi Sig.(2-tailed)= 0,311 < p=0,05 olduğundan dolayı aralarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma kapsamında, lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin etik algı düzeyleri değerlendirilmiştir. Marmara Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 107 İşletme Fakültesi lisans öğrencisi ve 123 Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi üzerinde yapılan etik algı ölçümlerine göre lisans ve yüksek lisans öğrencileri arasında etik algıları açısından anlamlı bir fark görülmemiştir. Öğrencilerin başarı durumuna göre etik algı düzeyleri değerlendirildiğinde ise ortalaması 0.00-2.99 olan 112 öğrenci ile ortalaması 3.00-4.00 olan 65 öğrenci arasında yapılan incelemeye göre etik algı düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerden 177'si okul ortalamasını belirtmiştir. Okul ortalaması 2,99 ve aşağısında olan 112 öğrenci, 3 ve üzerinde olan 65 öğrenci araştırmaya katılım sağlamıştır ve okul ortalama bilgisini belirtmeyen 53 öğrenci ise yüksek lisans programlarına güz döneminde başlayan ve henüz GANO/YANO bilgisi oluşmamış öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Cinsiyete göre etik algı düzeyleri değerlendirildiğinde ise 132 kadın ve 98 erkek öğrenci arasında etik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ve kadın öğrencilerin etik algı düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Etik algı düzeylerini değerlendirmek için farklı senaryolar ve roller sunulmuştur. Bu senaryolardan ilkine göre katılımcıların büyük çoğunluğunun, hatalı bir davranışa tanık olmalarına rağmen arkadaşlarını korumak için etik davranış sergilemeyecekleri ortaya çıkmıştır. İkinci senaryoya göre ise katılımcıların büyük çoğunluğunun, çalışma arkadaşları için kurum sırlarını paylaşabilecekleri ve yine etik olmayan davranış gösterme eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır. Üçüncü senaryoda katılımcıların büyük bir kısmının kurum prosedürlerine aykırı davranarak etik dışı karar alacakları ortaya çıkmıştır. Dördüncü senaryoda çalışma arkadaşının hatalı davranışını yöneticiye bildirme konusunda katılımcıların sergileyecekleri davranışlar, farklılıklar göstermiş ve katılım düzeyleri neredeyse eşit dağılmıştır. Beşinci senaryoda tanınmış, ünlü bir kişinin ahlak dışı davranışı karşısında, katılımcıların çoğu cezalandırılması gerektiğini düşünerek etik davranış sergilemişlerdir. Altıncı senaryo yine ikinci senaryoyla benzer olup kurum sırlarını çalışma arkadaşıyla paylaşma ile ilgilidir ve yine katılımcıların büyük çoğunluğunu paylaşacaklarını belirtmiştir. Yedinci senaryoda katılımcıların kendilerinin sorumlu olduğu bir çalışanın ahlak dışı davranışını yönetim kuruluna bildirecekleri ve etik davranış sergileyecekleri ortaya çıkmıştır. Son senaryoda ise katılımcıların eşlerine karşı sadık davranış sergilemeleri değişkenlik göstermiştir ve katılım düzeyleri hemen hemen eşit dağılmıştır.

Bu çalışmadan farklı olarak literatürdeki benzer çalışmalar incelediğinde Amerika'da yapılan araştırmada lisansüstü öğrencilerin etik algı düzeyleri lisans öğrencilerinin etik algı düzeylerine kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2018 yılında yapılan Özeltürkay vd., 'in çalışmasında katılımcıların kaçıncı sınıf oldukları ve demografik değişkenler incelenmiş ancak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde Schaap vd., tarafından yapılan araştırmaya göre kadın ve erkek öğrencilerin etik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. 1999 yılında Amerika'da yapılan çalışmada ise kadınların etik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum literatürde değişkenlik göstermekle birlikte ülkemizde etik algı düzeylerine yönelik yapılan araştırmaların yeni yeni önem kazanmaya başladığı ancak yurt dışında etik alanında birçok araştırma yapıldığı görülmektedir.

Literatürde yüksek lisans ve lisans öğrencilerin etik algı düzeyleri farklılık göstermektedir. Amerika'da yüksek lisans öğrencilerinin etik algı düzeylerinin lisans öğrencilerinden yüksek olduğu çalışma mevcut olmakla birlikle çalışmamızda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bağlamda kültürel farklılıkların önemi çalışmada gözlemlenmektedir. Okul ortalama ile ilgili sonuçların daha genellenebilir olması için çalışmanın bahar döneminde tekrarlanıp sonuçların karşılaştırılması yapılabilir. Gelecek çalışmaların daha fazla örneklem ile farklı üniversitelerde yapılması; bu üniversitelerde de farklı gruplara erişilmesi ile geçerliliğin artırılması sağlanabilir. Fark testleri uygulamak adına üniversiteleri, fakülteleri, sınıfları, not ortalamaları farklı öğrencilere ulaşılabilir. Ayrıca demografik değişkenlere yoğunlaşarak sosyo-ekonomik etkenlerin konu içerisindeki önemi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

AKIN Y. (2017) "Sosyal Hizmet Alanında Etik ve Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Etik Değerlere Yatkınlığı İle İlgili Bir Çalışma" , Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

AY Ü. ve ERÇEN E. (2005) 'Öğrencilerin ve Yöneticilerin İşletme Sosyal Sorumluluğu ve Etik Yönetim Algılamaları', 2. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, 219-228

AYDIN İ. (2003) Eğitim ve Öğretimde Etik, Pegem A Yay., Ankara.

COŞKUN R. ve KARAMUSTAFA O. (1999) 'İşletme Öğrencilerinin Etik Algıları Üzerine Ampirik Bir Çalışma', Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi , (1), 61-72

COULTER M., DECENZO D. ve ROBBINS S. (2013) Yönetimin Esasları, Çev: Adem Öğüt, Nobel Yay., Ankara.

ERKUŞ, G. (2018) "Etik Eğitiminde Standart Hasta Kullanımının Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Ahlaki Duyarlılık, Ahlaki Muhakeme ve Etik Karar Verme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi" Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

FERNANDO A.C. (2009) Business Ethics: An Indian Perspective, Pearson Education, 1.Baskı, New Delhi

EROL FİDAN M., SUBAŞI Ş., Muhasebe Meslek Mensubu Adaylarının Etik Algıları: İstanbul İli Örneği, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2014, 111-129

HINTON P.R., BROWNLOW C., MCMURRAY I. ve COZENS B. (2004), SPSS Explained.

KARABAY M. (2015) İşletmelerde Etik ve Etik Liderlik, Beta Yay., İstanbul.

MİRZE S. K. (2010) İşletme, Literatür Yayınları, İstanbul.

ÖZBEK V., ÖZER G. ve AYDIN K. (2013) "İşletme Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri ve Etik Niyetlerinin Pazarlama Etiği Bağlamında Değerlendirilmesi" Business and Economics Research Journal , vol.4 , no.3, 111-129.

ÖZDEMİR S. (2019) "Türkiye'de Ebelik Lisans Düzeyinde Etik Eğitimin ve Öğrencilerin Etik Durumunun Değerlendirilmesi" Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

ÖZELTÜRKAY E., BOZYİĞİT S., GÜLMEZ M. (2018) 'Üniversite Öğrencilerinin İş Etiği Algısı: Bir Vakıf Üniversitesi Örneği' Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi, 229-243

PALIWAL M. (2006) Business Ethics, New Age International Puplishers, New Delhi.

RICHMOND K.A., (2001) "Ethical Reasoning, Machiavellian Behavior, and Gender: The Impact on Accounting Students' Ethical Decision Making" , PDH Thesis.

SAYLI H. ve KIZILDAĞ D. (2007). "Yönetsel Etik ve Yönetsel Etiğin Oluşmasında İnsan Kaynakları Yönetiminin Rolünü Belirlemeye Yönelik Bir Analiz" Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, 231-251

SCHAAP J.I., STEGMAN J.P. ve CALLEJO M.B. (2013), 'Ethical Thinking: What Are Students' Moral Thoughts?', International Journal of Economics, Finance and Management Sciences vol.1, no.2, 95-107

ŞAHİN A., DEMİR H.M. (2000) "Yönetici İkilemi, İş Ahlakı", Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, Vol.1, No.1, 203-213

ŞİMŞEK Y. ve ALTINKURT Y. (2009) "Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri". I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi. 1-3 Mayıs 2009 Çanakkale /Türkiye

URAL T., YÜKSELEN C. (2003) İşletme ve Pazarlama Etiği, 1.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara

USLU TOPKARA A. (1996) "İşletme Öğrencilerinin İş Ahlakına Yönelik Tutum ve Davranışları" Öneri Dergisi C1 S5, 35-40.

WEISS J.W. (2014). Business Ethics, 6. Baskı, Berrett-Koehler Publishers, San Francisco

YALÇIN S. (2019) "Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Etik Konusunda Tutumları: Kütahya Araştırması" Muhasebe ve Finansman Dergisi (83),147-172

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c2d520fbc7d99.25829359 Erişim Tarihi: 10.01.2019

https://chambers.co.uk/search/?query=ethic&title=21st Erişim Tarihi: 10.01.2019

https://chambers.co.uk/search/?query=moral&title=21st Erişim Tarihi: 10.01.2019